Муаллиф: Рахматулло Абдуллоев
12.04.2013 08:04

Бознашр аз торнамои “Миллат”

Кисмати аввал

Тахрифи вокеъияти таърихи гузашта имрӯз хам идома дорад. Намунаи кӯшиши аз нав навиштани таърихи гузашта асари муаллифи номаълум - Самсури Аф
г
он
«
Са
кк
авии дуввум
»
мебошад. Ин китоб аз тарафи Маркази фар
х
анги аф
г
он дар Олмон нашр ва дар Кобул ба забони дари дубора интишор гардида буд. Муаллифи китоб тамоми таърихи
к
арни XX Аф
г
онистонро аз мав
к
еи миллатгароёни паштун мавриди баррас
й
к
арор дода мав
ч
удияти мардумони
г
айрипаштунро инкор сохта аст. Дар му
к
аддимаи асар муаллиф ба хотири
х
ифзи ва
х
дати милл
й
ва якпорчагии Аф

г
онистон и
ч
рои чанд и
к
домро зарур медонад.

Дар баробари пуштибонӣ аз фаъолияти миллатгароёни паштун дар мавриди ба сифати
забони давлат й ба расмият даровардани танхо забони пашту
ва «афгон» эъл
он доштани тамоми шар
х
вандони Аф
г
онистон, муаллиф ба амал баровардани чанд и
к
доми
«
к
отеъона
»-
ро зарур медонад. Аз
ч
умла, бо ма
к
сади таъмини амнияти минта
к
а
х
ои шимолии
х
аммарз бо То
ч
икистон,
ӯ
збекистон ва Туркманистон ва дар атрофи ша
х
р
х
о ва ро
хх
ои му
х
им, аз тари

к
и к
ӯ
ч додани
к
абоили вилоят
х
ои
г
арб
й
ва
ч
анубии кишвар ба ин минта
к
а
х
о, зарурати э
ч
оди
«
камари амният
й
»
таъкид мегардад.

Аз замони хукмронии амир Абдурахмонхон, хукумат барои тагйир додани таркиби кавм
ии а
х
олии минта
к
а
х
ои наздисар
х
адии шимолу
г
арби кишвар к
ӯ
шиши зиёд менамуд. Бо ин ма

к
сад раванди к
ӯ
ч додани
к
абила
х
ои паштуни сокини вилоят
х
ои
г
арб
ӣ
ва
ч
ануб
ӣ
ба минта
к
а
х
ои истилогардидаи
г
арб, шимол ва шимолу шар
к
о
г
оз гардида буд

Дар минтакахои мазкур аз кадим точикхо, узбекхо, туркманхо, хазорахо ва кавмхои дигари туркзабон сукунат доштанд. Дар баробари к
ӯ
ч додани
к
абила
х
ои паштун ба ин минта
к
а
х
о мардумон
г
айрипаштун ба дохили кишвар бо ма

к
сади
ч
илавгир
й
аз эътироз ва ош
ӯ
б
х
ои он
х
о инти
к
ол дода мешуданд. Ин сиёсат дар мар
х
ила
х
ои баъдина, то бар
х
ам х
ӯ
рдани низоми шо
хӣ
дар соли 1973 идома ёфта буд.

Хамин тавр метавон хулоса намуд, ки вижагии умда он аст, ки Афгонистон дар тӯли таърих
х
амчун давлати касирулмиллат ташаккул ёфта аст. Яке аз сабаб
х
ои асос
й
аз он иборат буд, ки Аф
г
онистон дар маркази
к
ораи Осиё мав
к
еъ дорад ва дар ин минта
к
а, аз замон
х
ои
к

Муаллиф: Рахматулло Абдуллоев
12.04.2013 08:04

адим мардумони
к
авм
х
ои мухталиф и
к
омат менамуданд. Аз
ч
ониби дигар Аф
г
онистон арсаи к
ӯ
ч бастан, футу
х
от ва лашкаркаши
х
ои а
ч
набиён буда аст.

Ин масъала дар нимаи карни XIX мавриди таваччӯхи мухаккики олмонӣ К. Риттер карор гирифта буд:
«
Та
чч
ам
ӯ
и а
ч
набиён ва та
к
симбандии мардуми бум
ӣ
ба
к
абила, авлод ва хейл
х
о ба он оварда аст, ки … дар р
ӯ
з
х
ои мо
х
ам Аф

г
онистон аз худ изди
х
оми хал
кх
оро мемонад ва а
х
олии он аз му
х
ити худ бегонагонро дур сохта
та
г
йирот ва та
х
аввулотро кам мепазирад
» (
Иран К. Риттера.
Часть 1. Перевел и дополнил Н.В. Ханыков. – СП б.: Типогр. Имп. Академии наук, 1874. – С. 382-383.).

Замина барои ба вучуд омадани мушкилот дар муносибот байни аквом ва кабилахои кишвар баъд аз ташкил ёфтани давлати муттамаркази Аф
г
онистон, ки дар нати
ч
аи шиддат гирифтани ра
к
обат миёни Британияи Кабир ва Россия ва муайян намудани сар
х
ад
х
ои давлати Аф
г
онистон ба
х
айати он и
ч
боран хал
кх
ои
«
мун
к
асим

» (
паштун
х
о, то
ч
ик
х
о, узбек
х
о, туркман
х
о, балуч
х
о ва
г
.) дохил карда шуданд.
K
исмати аъзами ин хал
кх
о берун аз марзи Аф
г
онистон и
к
омат доштанд, ки баъдан ба
х
айати кишвар
х
ои
х
амсоя – Ирон, Покистон, То
ч
икистон, Туркманистон ва Узбекистон шомил гардиданд.

Характери касирулмиллат доштани Афгонистонро баъзе мухаккикони афгонӣ зери шуб
х
а
к
арор додаанд. Он
х
о дар тад
к
и
к
от

х
ои хеш тава
ччӯх
и худро ба
«
на
к
ши бузурги
»
паштун
х
о дар исти
к
рори давлати Аф
г
онистон ва истеъдоди
«
беназири
»
ин миллат равона намуда са
х
ми мардуми
г
айрипаштунро нодида мегирифтанд.
Х
ан
ӯ
з дар охири сол
х
ои 30-уми
к
арни гузашта устоди Донишго
х
и Кобул На
ч
ибулло Турвоёно дар пешгуфтори асари хеш
«
Ориёно ё Аф
г
онистон.

Таърихи мухтасари Афгонистон» мехост собит намояд, ки хама аквом ва мардуми Афго нистон
«

аф
г
он
»
буда,
«
миллати во
х
иди аф
г
он
»-
ро ташкил менамоянд. Муаллиф тамоми давлат
х
ои мав
ч
удаи а
х
ди бостон ва
к
уруни вусторо
«
давлат
х
ои аф
г
он
й
»
номида, тамоми фар
х
анги модд
й
ва маънавиро, ки бо за
х
мати муштараки
х
ама а
к
вbelieve сокини кишвар э
ч
од гардида буд,
«
хидмати таърихии аф
г
он

Муаллиф: Рахматулло Абдуллоев
12.04.2013 08:04

х
о
»
номида буд.(На
ч
ибулло Турвоёно. Ориёно ё Аф
г
онистон. Таърихи мухтасари Аф
г
онистон.- Пешовар.:
«
Ал-а
х
зар
», 1379(2000) . -
С.12-20.).

Иддаи дигар факат паштунхоро ба сифати бошандагони аслии Афгонистон дониста, мардуми гайрипашту
нро хамчу
н му х
о
ч
ир медонанд. Баъзе му
х
а
кк
и
к
он то
ч
иконро
«
бахше аз
к
абоили паштун
»
мехонанд, ба а
к
идаи олимони дигар то
ч
икон, узбек
х
о, туркман

Муаллиф: Рахматулло Абдуллоев
12.04.2013 08:04

х
о ва гур
ӯхх
ои дигари этник
ӣ
- сокинони вилоят
х
ои шимол
ӣ
дар
к
арн
х
ои нав, бахусус баъди истилои Осиёи Миёна аз тарафи Россия ва дар сол
х
ои 20-уми
к
арни XX, баъд аз о
г
ози
ч
анги ша
х
рванд
ӣ
ба Аф
г
онистон му
х
о
ч
ират намуданд.
K
обили таассуф аст, ки ин а
к
ида дар миёни олимони
ч
ум
х
ури
х
ои Осиёи Миёна, аз
ч
умла дар байни олимони то
ч
ик низ риво

ч
буд.

Тахрифи вокеъияти таърихи гузашта имрӯз хам идома дорад. Намунаи кӯшиши аз нав навиштани таърихи гузашта асари муаллифи номаълум - Самсури Аф
г
он
«
Са
кк
авии дуввум
»
мебошад. Ин китоб аз тарафи Маркази фар
х
анги аф
г
он дар Олмон нашр ва дар Кобул ба забони дари дубора интишор гардида буд. Муаллифи китоб тамоми таърихи
к
арни XX Аф
г
онистонро аз мав
к
еи миллатгароёни паштун мавриди баррас
ӣ
к
арор дода мав
ч
удияти мардумони
г
айрипаштунро инкор сохта аст. Дар му
к
аддимаи асар муаллиф ба хотири
х
ифзи ва
х
дати милл
ӣ
ва якпорчагии Аф
г
онистон и
ч
рои чанд и
к

Муаллиф: Рахматулло Абдуллоев
12.04.2013 08:04

домро зарур медонад.

Дар баробари пуштибонӣ аз фаъолияти миллатгароёни паштун дар мавриди ба сифати забони давлат й ба расмият даровардани танхо забони пашту ва «афгон» эъл
он доштани тамоми шар
х
вандони Аф
г
онистон, муаллиф ба амал баровардани чанд и
к
доми
«
к
отеъона
»-
ро зарур медонад. Аз
ч
умла, бо ма
к
сади таъмини амнияти минта
к
а
х
ои шимолии
х
аммарз бо То
ч
икистон,
ӯ
збекистон ва Туркманистон ва дар атрофи ша
х
р
х
о ва ро
хх
ои му
х
им, аз тари
к
и к
ӯ
ч додани
к

Муаллиф: Рахматулло Абдуллоев
12.04.2013 08:04

абоили вилоят
х
ои
г
арб
й
ва
ч
анубии кишвар ба ин минта
к
а
х
о, зарурати э
ч
оди
«
камари амният
й
»
таъкид мегардад.

Самсури Афгон мехохад собит намояд, ки дар тӯли таърихи гузашта водии Панчшер аз тарафи душманони Аф
г
онистон ба му
к
обили дигар минта
к
а
х
о бор
х
о истифода гардида буд ва барои хотима додан ба тавтеъаю дасис
х
ои душманон, бояд а
х
олии бумии вод
й
ба дигар вилоят
х
о к
ӯ
ч дода шавад ва
к

абоили паштун дар Пан
ч
шер маскун гарданд. Чунин ба назар мерасад, ки тарафдорони
х
алли масъалаи милл
й
ва
х
ифзи ва
х
дати милл
й
аз тари
к
и ба амал баровардани усул
х
ои
«
к
отеъона
»
на тан
х
о аз
ч
ониби намояндагони му
х
о
ч
ирини аф
г
он дар хори
ч
, балки дар доир
х
ои муайяни дохили Аф
г
онистон, аз
ч
умла дар доира
х
ои
х
укуматдорони расм
й
пуштибони меёбанд.

Муаллиф: Рахматулло Абдуллоев
12.04.2013 08:04

Кӯшишхои тахрифи вокеияти таърихӣ ва аз нав навиштани таърихи гузашта, факат ба паштун
х
о тааллу
к
додани тамоми дастовард
х
ои таърихии фар
х
анги модд
ӣ
ва маънав
ӣ
бо ягон далели таърих
ӣ
асоснок карда намешаванд. Масъалаи па
х
ншав
ӣ
ва муста
к
ар гардидани
к
авму
к
абоил дар хоки Аф
г
онистонро дар
к
уруни вусто ва а
х
ди нав ба таври равшан аз р
ӯ
и маъхаз
х
ои таърих
ӣ
ва мушо
х
ида
х
ои сайё
х
они хори

чӣ
муайян намудан душвор нест.

Олими рус В.В. Григорев дар шархи худ ба китоби «Чугрофиё» - и олими олмонӣ Карл Риттер дар бораи таркиби а
х
олии бумии Аф
г
онистон дар ибтидои
к
арни XIX навишта буд:
«…
он аз ду
к
ишри асос
ӣ
иборат аст: 1) аз
к
авми
х
оким, ки ин ма
к
омро дар давраи начандон дури таърих
ӣ
касб намуда аст ва ин
к
авми аф
г
он аст; ва 2) аз мардумоне, ки дар кишвар то иш
г
оли он аз тарафи аф
г
он
х
о сукунат доштанд: ин
х
о то
ч
ик
х
о, сват
х
о, гиндк
х

о сия
х
п
ӯ
ш
х
о ва
г
. мебошанд
». (
Землеведение К. Риттера. География стран находящихся в непосредственных сношениях с Россией. Кабулистан и Кафиристан. Перевел и дополнил В.В. Григорьев. – СПб,: 1867, - С.592.). Дар бахши дигари китоб –
«
Омадагони замон
х
ои
к
адим ва нав
»,
В.В. Григорев
«
к
исмати сеюм
»-
и а
х
олии кишварро ном мебарад, ки аз бо
к
имондагони лашкаркаши
х
ои гузашта ба ин кишвар иборат буданд: араб
х
о, кизилбош
х
о,
х
инду
х
о, армани
х
о, я
х
удиён,
х
азора

х
о, турк
х
ои ча
г
ато
й
ва дигарон. (
Х
амон
ч
о. С. 636,642).

Шаркшиноси шахири шуравӣ И.М. Рейснер баъд аз тахлили маъхазхои бешумори
таърих й,
таърихнома
х
о, осори сайё
х
они аврупо
й
ва англис
й
, ки дар нимаи аввали
к
арни XIX аз Аф
г
онистон дидан намудаанд ва осори бешумори шар
к
шиносони рус
й
дар китоби худ
«
Рушди феодализм ва ташкили давлати аф
г
он
х
о
»
собит намуд, ки даъво
х
ои му
х
а

кк
и
к
они аф
г
он
й
дар бораи на
к
ши
х
алкунандаи паштун
х
о дар таърихи Аф
г
онистон пояи илм
й
надоранд.

И.М. Рейснер навишта буд, ки дар карни XI ва баъд, ахолии бумии минтакахои марзхои имр
ӯ
заи Аф
г
онистон, аз
ч
умла минта
к
аи байни к
ӯхх
ои
Х
индукуш ва к
ӯхх
ои Сулаймон асосан аз то
ч
ик
х
о ва минта
к
аи байни к
ӯхх
ои Сулаймон ва со
х

или рости дарёи
Х
инд аз
к
авм
х
ои мухталифи
х
инду иборат буда аст.
К
абоили аф
г
он бошад дар ибтидо дар атрофи к
ӯхх
ои Сулаймон сукунат доштанд ва дар сат
х
и поёнтари рушди и
к
тисод
й
-и
ч
тимо
й
к
арор доштанд.

Дар бораи накши паштунхо дар таърихи Афгонистон И.М. Рейснер дар асари дигараш навишта буд: «Афгонхо наметавонистанд дар а хди кадим ва к
уруни вусто
«
тамаддуни ол
й
»
дошта бошанд, зеро он
х
о хеле баъдтар аз дигар
к
авм
х
о аз низоми авлод
й
ба низоми таба

Муаллиф: Рахматулло Абдуллоев
12.04.2013 08:04

к
от
й
ва феодал
й
гузар намуданд. Имкон дорад
ч
омеаи таба
к
от
й
дар
к
арн
х
ои XVI – XVII, давлатдор
й
дар нимаи аввали
к
арни XVIII ба ву
ч
уд омада бошад. Аф
г
он
х
о баъдтар аз дигарон ба
х
айси
к
авмият ташаккул ёфтанд ва
х
атман та
х
ти таъсири фар
х
анги дигар мардумони
Х
инд, Осиёи Миёна ва Эрон, аз
ч
умла то
ч
икону
ӯ
збек
х
о

к
арор доштанд
». (
Рейснер И.М. Развитие феодализма и образование государства у афганцев… С.102.).

Мардумони гайрипаштун дар тӯли таърихи карни XIX, дар замони мубориза миёни
сулола хои мухталиф барои касби хокимият
дар Аф г
онистон ва ташкил ёфтани давлати муттамарказ на
к
ши намоён доштанд, аф
г
он
х
о давлати худро на тан
х
о бо сайъ ва к
ӯ
шиши сардорон ва
х
окимони ва
к
т, балки майл
х
ои марказхо
х
ии то
ч
икон ниго
х
дошта тавонистанд. Тан
х
о та
х
ти таъсири ин омил, ба а
к
идаи олими намоёни то
ч
ик
Х
. Назаров, парокандагии сиёс
й
бартараф ва заминаи барпо сохтани давлати муттамарказ ба ву
ч

уд омада, тамомияти арзии кишвар
х
ифз карда шуд.(Назаров Х. К истории происхождения племен и народов Центральной Азии. – Душанбе.:
«
Ирфон
», 2004.
С.86.).

Дар тамоми давраи мавчудияти давлати Афгонистон хукуматдорон барои конуни сохтани хук
мронии сиёсии паштун
х
о дар
ч
омеа ва давлатдории Аф
г
онистон аз а
к
ида дар бораи аксарият доштани паштун
х
о дар таркиби а
х
олии кишвар истифода менамуданд. Дар
х
аки
к
ати
х
ол чунин даъво
х
о асоси во
к
е
й
надоштанд, зеро дар гузашта ва имр
ӯ
з имконияти муайян намудани саршумори а
х
ол
й
ва таркиби миллии он ву
ч
уд надошта буд. Дар Аф

г
онистон саршумории сартосарии нуфус гузаронида нашуда аст, ар
к
оми истифодашуда во
к
еиятро инъикос наменамоянд ва тахмин
й
мебошанд.

Имрӯз дар миёни олимон, ахзоби сиёсӣ ва рохбарони онхо, шахсиятхои фарханги кишвар дар мавз
ӯ
и муносибат байни а
к
вом ва гур
ӯхх
ои этник
й
, са
х
ми он
х
о дар исти
к
рор ва рушди давлатдор
й
ва намояндаг
й
дар ма
к
омоти давлат ба
х
с
х
ои доманадор идома доранд.
Ч
ои таасуф аст, ки дар ин
ч
арру ба
х
с
х
о
х

а
к
и
к
ати таърих
й
та
х
риф гардида,
х
исси ифтихори миллии
к
авм
х
о халалдор мегардад.

Бештари онхо аз хотир дур месозанд, ки Афгонистон дар тӯли таърих хамчун давлати касирулмиллат ташаккул ёфта аст ва давлате, ки дар а
х
ди нав номи Аф
г
онистонро ба худ гирифта аст, ватани асл
й
ва таърихии паштун
х
о, то
ч
ик
х
о,
х
азора
х
о, узбек
х
о, туркман
х
о, балуч
х
о, нуристони
х
о ва гур
ӯхх
ои зиёди этникии кишвар мебошад.

Муаллиф: Рахматулло Абдуллоев
12.04.2013 08:04

Х
амаи ин миллату
к
авм
х
о сарнавишт, фар
х
анг ва дини муштарак дошта, дар
х
амин минта
к
а
х
амчун миллат ташаккул ёфтаанд. Инкор намудани ин во
к
еият барои тамоми
мардуми Аф
г
онистон нати
ч
а
х
ои ногувор ба бор хо
х
ад овард.

Рахматулло Абдуллоев – ходими аршади илмии Институти забон, адабиёт, шаркшиносӣ ва мероси хатии АИ
Ч
Т